

Åtgärdsplan Brottsförebyggande arbete i Överkalix kommun 2024-2026

2024-05-07

Kvalitetsdokument	Beslutad av Kommunfullmäktige § 57	Datum 2024-06-17	Reviderad (dat)
Dokumentnamn Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete			
Avser verksamhet Brottsförebyggande arbete	Giltighetstid Tillsvidare	Uppföljning Årligen till Kommunstyrelsen	
Ansvar och genomförande Kommunstyrelsen		Revidering Årligen eller vid behov	

Innehåll

1. Inledning	1
2. Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete	1
Förebygga efter förutsättningar	2
Trygghetsskapande arbete	2
Sammanfattning av nulägesbilden	3
Åtgärdsplan	4
Genomförande och uppföljning av åtgärdsplanen	4
Målområden	4
Målområde 1: Ordning på allmän plats och minskad skadegörelse	5
Målområde 2: Våld i nära relation	6
Målområde 3: Narkotika	6

1. Inledning

Under 2023 trädde lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete i kraft. Lagen innebär att kommunerna ska bedriva ett brottsförebyggande arbete på ett kunskapsbaserat och effektivt sätt, i Överkalix Kommun är det kommunstyrelsen som ansvarar för arbetet. Enligt lagen ska kommunerna ta fram en lägesbild och i förhållande till den en åtgärdsplan enligt följande:

”Lägesbild och åtgärdsplan

4 § Kommuner ska ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område.

Lägesbilden ska innehålla:

- 1. en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser,*
- 2. annan information av betydelse i sammanhanget, och*
- 3. en analys av kartläggningen och informationen.*

5 § Kommuner ska, med lägesbilden som underlag, besluta om en plan för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att förebygga brott (åtgärdsplan).

6 § Kommuner ska minst vartannat år uppdatera lägesbilden och följa upp åtgärdsplanen.

7 § Arbetet med lägesbilden och åtgärdsplanen ska i den utsträckning som det är lämpligt integreras med sådant analys- och planeringsarbete som sker i enlighet med andra författningar.”

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, Sveriges riksdag (riksdagen.se)

Detta dokument utgör Överkalix kommuns övergripande åtgärdsplan för 2024 till och med 2026, en sammanfattning av lägesbilden inkluderas.

2. Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Ett kunskapsbaserat arbete innebär att arbetet utgår från en lokal lägesbild och utformas utifrån evidens- och erfarenhetsbaserade metoder. Arbetet bedrivs med kunskap systematiskt och strukturerat för att motverka och förebygga brott.

- Grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling.
- Utgår från analys av möjliga bakomliggande orsaker till brottsproblemet.
- Är riktat mot orsakerna till brottsproblemet.
- Består av insatser som är, så långt det går, beprövade eller utvärderade.
- Är återkommande reviderat utifrån uppföljning eller utvärdering.

I den framtagna åtgärdsplanen har ovanstående punkter utgjort grunden, planen prioriterar en inriktning mot att ta fram kunskap om identifierad problematik och om lämpliga arbetsmetoder i de fall inte klara handlingsalternativ finns.

Förebygga efter förutsättningar

En utgångspunkt för det brottsförebyggande arbetet är att beakta de förutsättningar som krävs för att ett brott ska begås. Förutsättningarna beskrevs i den så kallade rutinaktivitetsteorin framtagen av kriminologerna Lawrence Cohen och Marcus Felson.

Rutinaktivitetsteorin bygger på att tre huvudsakliga faktorer måste vara uppfyllda för att ett brott ska kunna uppstå:

- En motiverad gärningsperson.
- Ett lämpligt objekt eller offer för den kriminella handlingen.
- Avsaknad av formell och informell kontroll, till exempel låg risk att bli upptäckt eller svaga sociala band.

Om någon av de tre förutsättningarna saknas minskar sannolikheten för att ett brott ska begås.

Den kunskapen kan användas till förebyggande åtgärder genom att:

- 1) minska motivationen hos en person att begå brott,
- 2) stärka den formella och informella kontrollen, dvs. öka upptäcktsrisken eller stärka andra faktorer som ökar den informella kontrollen eller
- 3) begränsa tillgängligheten till eller stärka skyddet av lämpliga brottsobjekt eller brottsoffer.

Det är också nödvändigt att förstå att ett identifierat brottsproblem ofta kan behöva mötas med olika typer av insatser parallellt. Det kan till exempel finnas behov av att arbeta med både sociala förebyggande insatser av mer generell karaktär och riktade situationella åtgärder på en specifik plats.

Trygghetsskapande arbete

Brottsförebyggande arbete bedrivs ofta med målet att skapa trygghet. Men trygghetsskapande arbete och brottsförebyggande arbete är inte alltid samma sak. Det är inte självklart att människors trygghetsupplevelse sammanfaller med den faktiska risken för brott.

En enskild människas känsla av otrygghet på en plats kan avspegla den faktiska risken, men det förekommer också att platser och situationer upplevs som otrygga trots att risken för brott är låg.

Upplevelsen av trygghet kan skilja sig åt mellan olika grupper, situationer kan uppfattas olika till exempel av olika befolkningsgrupper, kvinnor och män eller yngre och äldre liksom förtroendet för samhälle och rättsväsende i stort. Förtroende för rättsväsendet kan ha betydelse för viljan att exempelvis anmäla brott och vittna. I det brottsförebyggande arbetet är det viktigt att beakta detta när analyser görs och åtgärder planeras.

Bild: Brå

Sammanfattning av nulägesbilden

Nulägesbilden är framtagen med tillgänglig data under februari och mars 2024. Sett över en längre period som även omfattar data innan covid -19 pandemin så visar tillgänglig data på en längre period med ett minskat antal brottsanmälningar inom Överkalix Kommun.

Totalt anmälda brott, antal - treårsmedelvärden						
2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
352	342	339	283	291	249	257

Av de anmälda brotten under 2023 härrör mer än en fjärdedel, 71 anmälningar, från trafiken. En stor andel av dessa trafikbrott avser smitning från trafikolycka, oftast viltolyckor. Räknar per invånare utgör andelen trafikbrott en betydligt högre andel än för Norrbotten totalt.

När det gäller skadegörelsebrott handlar antalet anmälningar de senaste åren om cirka 20 anmälningar per år, undantaget 2021 där anmälningarna var betydligt högre. Händelserna under 2021 har analyserats tidigare och slutsatsen då var att en del av dessa anmälningar förorsakats av ungdomar, i något fall i yngre tonåren. Via anmälningar till polisen och även via en genomförd enkät till företagare går det rätt väl att konstatera vilka områden som varit utsatta, skadegörelsen har i de flesta fall skett kring parkeringsplatser i centrum eller kring samlingsplatser nära centrum på kvällstid under sommaren. Skadegörelsebrotten förekommer i något lägre omfattning än för länet i medeltal.

Gällande antalet narkotikabrott skedde det under 2023 ett trendbrott från ett fåtal anmälningar årligen de senaste åren till 20 anmälda brott. Att antalet nu ökar beror till stor del på att paketförsändelser med misstänkt narkotika kunnat tas i beslag hos posten. Införandet av den nya postlagen har medfört en ökad samverkan mellan polisen och de aktörer som hanterar brev och paket. Brotten förekommer i betydligt lägre omfattning än för länet i medeltal.

Våldsbrotten i offentlig miljö har de senaste åren pendlat mellan 5-7 stycken. Brotten i offentlig miljö sker oftast vid stora evenemang och folksamlingar sommartid.

Antalet anmälda brott under 2023 mot särskilt utsatta brottsoffer var 18. Till gruppen räknas brott där utsatt person är ett barn eller en person som har varit eller är närstående genom parrelation eller släktskap/familj. Gällande särskilt utsatta brottsoffer är det en variation mellan åren, det är också en typ av brott där det kan finnas ett mörkertal då det kan finnas en rädsla för att anmäla brott i nära relation.

27 stöld- och tillgreppsbrott (exklusive i butik) anmäldes under 2023, 3 anmälda tillgreppsbrott i butik samt 2 anmälda stölder genom inbrott. Trenden är minskande de senaste åren förutom tillgreppsbrott i butik som varierar kring en låg nivå. Från skolan rapporteras dock att butiker brukar höra av sig med önskemål om att skolan tar upp att snatterier med eleverna.

Bedrägeribrott, de anmälda brotten ligger på ungefär samma nivå som stöld- och tillgreppsbrott under 2023. Det finns allmänt en viss risk att bedrägeribrott inte alltid anmäls då det kan vara jobbigt att medge att man blivit lurad. För närvarande arbetar polisen rätt regelbundet med information för att förebygga att brott kan begås.

Trygghets- och hälsorådet har i april 2023 gått igenom "Nulägesbilden" tillsammans med polisen och utifrån bilden bestämdes att Överkalix Kommuns åtgärdsplan för att förebygga brott ska prioritera tre insatsområden.

1. Ordning på allmän plats och minskad skadegörelse.
De problem som identifierats sker oftast kvällstid under sommarmånaderna, oftast i samband med helger. Utöver skadegörelse handlar det även om problem med höga ljudnivåer, nedskräpning och glaskross på parkeringar och trottoarer.
2. Våld i nära relation.
Ett område där ytterligare analys behövs samt en ökad kunskap i samhället.
3. Narkotika
Narkotikabrottslighet bedöms som viktigt att förebygga både lokalt, regionalt och nationellt.

Åtgärdsplan

Överkalix kommun har sedan tidigare ett samarbete med LPO Östra Norrbotten via Folkhälsoråd Östra Norrbotten samt via arbetet med medborgarlöften. Arbetet med medborgarlöften har bland annat omfattat ett lägesbilsarbete och ett upprättande av åtgärdsplan utifrån antagna medborgarlöften.

Det nya, i och med det lagstadgade kravet, är att kommunen nu arbetar bredare inom sin organisation för att ta fram sin del av lägesbilsarbetet och efterföljande åtgärdsplan.

Genomförande och uppföljning av åtgärdsplanen

I lägesbilsarbetet har tre målområden prioriterats. För varje målområde har en eller ett par strategier identifierats och utifrån dem har aktiviteter eller operativa mål identifierats.

Genomförandet av den enskilda aktiviteten eller åtgärden kan ske i samverkan mellan olika förvaltningar, avdelningar, enheter eller aktörer.

I åtgärdsplanen prioriteras en inriktning mot att ta fram kunskap om lämpliga arbetsätt och metoder i de fall inte klara handlingsalternativ finns.

En viktig del i det brottsförebyggande arbetet är att på ett tidigt stadium påverka och förhindra att unga hamnar i brottslighet, en del av det förebyggande arbetet riktas därför mot barn och ungdomar.

För att få en sammanhållen bild av hur arbetet fortlöper kommer åtgärdsplanen att följas upp årligen. I uppföljningen kommer det att framgå om åtgärden är pågående, avslutad, avslutad med avvikelse eller ej påbörjad.

Pågående arbete och uppföljningar redovisas till kommunstyrelsen.

Målområden

Åtgärdsplanen omfattar tre prioriterade områden där även strategier för hur arbetet ska inriktas inledningsvis finns.

- Ordning på allmän plats, minska skadegörelse
- Våld i nära relation
- Narkotika

Målområde 1: Ordning på allmän plats och minskad skadegörelse

Med ordning på allmän plats är syftet att upprätthålla en hög trygghet och minska skadegörelse och ordningsstörningar så som höga ljudnivåer, nedskräpning och glaskross på parkeringar och trottoarer under kvällstid under sommarhalvåret.

Strategier:

- 1) Dialog med barn och unga - Störningar kring allmän plats och runt platser nära centrum har i många fall skett av ungdom i yngre tonåren och uppåt.
- 2) Arbete med informella samlingsplatser i eller nära centrum - Störningar kring parkeringar i centrum är ofta ett resultat av att parkeringarna blir till inofficiella samlingsplatser under sommarkvällar för A-traktorer och bilburen ungdom

1. Dialog med barn och unga

Mål	Åtgärd	Operativt mål	Ansvar
Skapa dialog med näringsliv och ungdomar med mål att öka ungdomars förståelse för konsekvenser av skadegörelsebrott.	Skolan och kommunens Näringslivsutvecklare etablerar en samverkan med lokalt näringsliv.	Mässa i september 2024 med näringsliv och skola. Årligen återkommande aktiviteter med skola och näringsliv.	Skolledning och Näringslivsutvecklare.
Med ett gemensamt arbete som inkluderar kommun, polis och handel minska snatterier.	Ta fram en information om konsekvenser av snatterier och förmedla den gemensamt.	Vid snatterier ska en polisanmälan göras som leder vidare till en orosanmälan.	Överkalix Trygghets- och hälsoråd.

2. Arbete med informella samlingsplatser i eller nära centrum

Mål	Åtgärd	Operativt mål	Ansvar
Att på informella samlingsplatser belägna nära centrum eller i centrum: - minska skadegörelsebrott - minska ordningsstörningar så som höga ljudnivåer - öka tryggheten	Genomföra orsaksanalys Med berörda parter undersöka bakomliggande orsakar till störningar och skadegörelse.	1. Upptäcka grundorsaken till händelser & problemen. 2. Skapa förståelse för hur man kan lösa bakomliggande problem eller kompensera för dem. 3. Tillämpa kunskap från analysen.	Överkalix kommun Trygghets- och hälsoråd.

Målområde 2: Våld i nära relation

Våld i nära relation sker ofta i hemmet och inte sällan upprepade gånger, samma personer som anmäler. Det är en stor risk att det finns ett mörkertal på grund av att det kan finnas en rädsla för att anmäla i många fall.

Kvinnojouren upplever en ökning av kontakter från 2022 till 2023 och det är framför allt yngre tjejer som tagit kontakt med dem. De upplever att de flesta inte vågar anmäla på grund av rädsla att inte bli trodda.

Då problematiken till stora delar kan vara dold och svåråtkomlig kan ett första steg handla om att analysera vilka arbetsmetoder som finns samt att skapa en samverkan med de som har kunskap på olika områden som berör våld i nära relationer.

Mål	Åtgärd	Operativt mål	Ansvar
Utveckla det främjande och förebyggande elevhälsoarbetet.	Systematiskt efter ålder och mognad arbeta med hälsa, normer, gränssättning och relationer i skolan.	Ökad kunskap och trygghet bättre trivsel.	Skolledning, elevhälsa och socialtjänst
Genom ökad kunskap om våld i nära relation ta fram en strategi om hur ett förebyggande arbete kan genomföras.	Med samarbetspartners ta fram en analys om: - Kunskapsläge - Målgrupper - Arbetsmetoder	Tillämpa kunskap från analysen.	Överkalix kommun Trygghets- och hälsoråd

Målområde 3: Narkotika

Strategier

1) Myndighetstillsyn och policy

a. Tillsyn utifrån tobakslagen

Olika studier visar på samband mellan tobaksrökning i ung ålder och narkotika. Folkhälsomyndigheten anger till exempel i sitt kunskapsstöd¹ att tidigt och dagligt bruk av cigaretter har ett samband med senare cannabisanvändning.

Genom att tobakslagen upprätthålls gällande åldersgränser och rökfria miljöer skyddas barn och unga från att börja använda tobak.

b. Tillsyn utifrån alkohollagen

Restauranger och nöjesställen kan vara möjliga platser för narkotikaförsäljning, för kommun och polis är det viktigt att ha en god dialog med verksamhetsinnehavarna.

2) Samverkan och kunskapsspridning

Genom kunskap om hur narkotika sprids kan bruket minska och beslagen av narkotika öka.

Genom kunskap om hur narkotika påverkar människor kan riskfyllda situationer minska och tryggheten öka.

¹ Riskfaktorer för ungas narkotikabruk och narkotikarelaterade problem - en sammanfattning, 2021, Folkhälsomyndigheten

1. Myndighetstillsyn och policy

Mål	Åtgärd	Operativt mål	Ansvar
Ingen rökning ska förekomma vid platser där rökförbud råder.	Kommunal tillsyn enligt tobakslagen av rökfria miljöer.	Minst en tillsyn årligen vid enligt tobakslagen rökfria miljöer där ungdomar vistas.	Överkalix kommun Miljökontoret
Ingen under 18 år ska kunna köpa tobaks- eller tobaksfria nikotinprodukter.	Tillsyn enligt tobakslagen på försäljningsställen.	Minst en tillsyn årligen på alla försäljningsställen.	Överkalix kommun Miljökontoret
Upprätthålla en samverkan med restaurangbranschen för en god restaurangkultur.	Tillsyn enligt alkohollagen.	Minst en tillsyn årligen på alla serveringsställen. Minst en gemensam tillsyn med kommun och polis.	Överkalix kommun Miljökontoret

2. Samverkan och kunskapsspridning

Mål	Åtgärd	Operativt mål	Ansvar
Minskad tillgänglighet av narkotika.	Samverkan mellan paketutlämningsställen, kommun och polis.	Att en kontinuerlig samverkan med kunskapsutbyte upprättas.	Polismyndigheten Överkalix kommun
Ökad kunskap hos föräldrar om narkotika.	Utbildning via skolans lärplattformar med information och filmer.	Genomföra polisens framtagna utbildning "Föräldraskolan".	Trygghets- och hälsoråd.
Ökad kunskap i att känna igen tecken på narkotikapåverkan och tänkbara konsekvenser.	Erbjuda utbildning i drogtecken tillsammans med polisen.	Utbilda minst 5 personer i privata och kommunala verksamheter årligen i drogtecken.	Polismyndigheten Överkalix kommun
Ökad kunskap om narkotika på krogen.	Utbildning som tar upp narkotika i krogmiljö.	Erbjuda utbildningen Ansvarsfull alkoholservering minst en gång årligen till personal inom restaurangbranschen.	Överkalix kommun Miljökontoret